

Postcommunio.

Ut hæc communio nos, Domine, tibi dignos efficiat, beatus Pater noster Adelwoldus suffragio, quaesumus, piæ intercessionis obtineat. Per.

De horis peculiaribus.

Præterea beatus Pater Adelwoldus horas regulares et peculiare sibi ad singulare servitium instituit, quas in tribus cursibus ordinavit: humillima diligentia quosque subjectos admonens, ut hoc secreto famulatu ignitis Satanæ tentamentis vigilanter resisterent, et ea per Dei gratiam resistendo superarent, et ut fides quæ per nostri Creatoris et piissimi Redemptoris incarnationem luce clarius enituit, instante futuræ persecutionis tempore, quæ jam vicinis

A Antichristi temporibus ingruit, nullo modo, quod absit, titubando vacillet, sed his divinis roborata præconiis integra jugiter et inviolata permaneat. Est enim primæ psalmodiæ cantilena ad laudem beatæ Dei genitricis semperque virginis Mariæ procurata; secunda autem ad honorem beatorum apostolorum Petri et Pauli omniumque nostri Salvatoris humanitati præsentialiter famulantium; tertia vero ad suffragia omnium sanctorum postulanda, ut eorum pia intercessione protecti, multiformem versipellis Antichristi et membrorum ejus fallaciam expugnare, et Christo remunerante cælestium præmiorum palmam mereamur accipere. Quæ videlicet horæ plerisque in locis habentur ascriptæ, et ideo in hoc codicello sunt prætermisæ.

Tropi.

Patris adest votiva dies, cantemus ovantes. *Statuit ei.*
Pontificem templo sibi quem sacravit in isto. *Et principem.*
Inter apostolicos stola splendente hierarchos. *Ut sit illi.*
Adelwolde, pia prece nos defende misellos. *In æternum.*
Præsul Adelwoldus quia fulsit in ordine magnus. *Statuit ei.*
Constituens illum hodie super æthra polorum. *Et principem.*
Gloria, splendor, honor, decus et veneratio perpes. *In æternum.*

EPISTOLA WOLSTANI MONACHI WENTANI

AD ELFEGUM WENTANUM EPISCOPUM

Libro de Vita S. Swithuni præfixa, in qua multa de sancto ETHELWOLDO.

Incipit ad dominum specialis epistola Patrem,
Elfegum, Wenta residet qui præsul in urbe,
De sancti Patris Swithuni insignibus, et de
Basilica Petri, reserat qui limen Olympi.

Domino pontifici, Wentanam principè Christo
Qui regit Ecclesiam, prospera cuncta canam
Conferat Ælfhego regni cælestis honorem,
Qui dedit hunc omni Pontificem populo:
Ipse tibi pacem tribuat sine fine perennem,
Est qui sanctorum gloria pax et honor.
Hoc cupit ore pio, cupit hoc animoque benigno.
Ultimus Anglorum servulus hymnicinum (i. e. can-
[torum])
Sit licet ægra mihi sine dogmatis igne loquela,
Nec valeam tanto scribere digna viro:
Hoc tamen exiguum quod defero munus amoris,
Commendare tibi, magne Pater, studui:
In quo perstrinxi quæ fecit Rector Olympi
Swithuni meritis cælica signa Patris:
Per quem magna suis miracula præbuit Anglis,
Millia languentum corpora sacrificans
Hæc etenim cecini magnalia paupere cantu,
Præsumendo boni de bonitate Dei,
Grandia de minimis est qui pensare suetus,
Suscipiens viduæ bina minuta libens.

B Qua non paupertas, sed erat pensata voluntas,
Quæ victum sprevit et sua cuncta dedit.
Hæc igitur commendo tibi munuscula Patri,
Quæ vovi Domino reddere corde pio:
Ut tua dignetur hæc corroborare potestas,
Hæc et ab infestis protegere insidiis:
Dignus apostolica resides qui præsul in aula,
Instruis et populum dogmate catholicum.
Hocque monasterium variis ornatibus ornas,
Intus et exterius illud ubique levans.
Quod quondam renovavit ovans antistes Adelwold,
Sollicitudo cui nocte dieque fuit
Christicolas augere greges, atque ore paterno
Hos cum lacte soli lacte nutrire poli.
Qui struxit firmis hæc cuncta habitacula muris,
C Ille etiam tectis textit et ipsa novis.
Et cunctis decoravit ovans id honoribus, hucque
Dulcia piscosæ flumina traxit aquæ:
Secessusque lacu penetrant secreta domorum,
Mundantes totum murmure cœnobium.

Istius antiqui reparavit et atria templi,
 Mœnibus excelsis culminibusque novis :
 Partibus hoc Austri firmans et partibus Arcti.
 Porticibus solidis, arcubus et variis,
 Addidit et plures sacris altaribus ædes,
 - Quæ retinent dubium liminis introitum.
 Quisquis ut ignotis deambulat atria plantis,
 Nesciat unde meat, quove pedem referat.
 Omni parte fores quia conspiciuntur apertæ,
 Nec patet ulla sibi semita certa viæ.
 Huc illucque vagos stans circumducit ocellos,
 Attica Dædalei tecta stupetque soli :
 Certior adveniât donec sibi ductor, et ipsum
 Ducat ad extremi limina vestibuli.
 Ille secum mirans cruce se consignat ; et unde
 Exeat, attonito pectore scire nequit.
 Sic constructa micat, sic et variata coruscat
 Machina, quæ hanc matrem sustinet ecclesiam,
 Quam Pater ille pius, summa pietate refertus,
 Nominis ad laudem celsitonantis Heri
 Fundavit, struxit, dotavit, et inde sacravit,
 Et meruit templi solvere vota sui,
 Regis Ædelredi visu cernente modesti,
 In regni solio qui superest hodie.
 Illum Pontifices sequebantur in ordine plures,
 Complentes sanctum rite ministerium.
 Quorum summus erat vultu maturus et actu,
 Canitie niveus Dunstan et angelicus.
 Hunc sequebatur ovans Anglorum lucifer illum
 Præsul Adelwoldus, corde benignivulus.
 Post alii septem, quos nunc addicere promptum est. C
 Carmine versifico cum pede dactylico, [ewig,
 Ælfstan Æthelgarus, rursusque Ælfstanus et Æs-
 Ælfhean, Æthilsinus, hic et Adulfus erant.
 Post alii plures aderant proceresque, ducesque,
 Gentis et Anglorum maxima pars comitum :
 Quos e concilio pariter collegerat illo,
 Quod fuerat vici regis in Andeferan,
 Idem pastor ovans et sæpe notandus Adelwold,
 Sicut ei Domini gratia contulerat.
 Et celebrant cuncti solemnia maxima templi,
 Plaudentes Domino pectore laudifluo.
 Lactanturque bonis super omnibus ille benignus
 Quæ statuit cunctis Præsul opima dari.
 Fercula sunt admista epulis, cibus omnis abundat.
 Nullus adest tristis, omnis adest hilaris.
 Nulla fames, ubi sunt cunctis obsonia plenis,
 Et remanet vario mensa referta cibo ;
 Pincernæque vagi cellaria sæpe frequentant,
 Convivasque rogant, ut bibere incipiant.
 Crateras magnos statuunt, et vina coronant,
 Miscentes potus potibus innumeris.
 Fecundi calices, ubi rusticus impiger hausit
 Spumantem pateram gurgite mellifluam :
 Et tandem pleno se totum proluit auro,
 Setigerum mentum conceptiundo suum.
 Sicque dies alterque dies processit in hymnis,

(24) Hæc tam clare atque indubitanter a Wolstano referuntur de conditione novi cœnobii Wintonjen-
 is, ut ea Ælfredo regi tribui non possit.

A Et benedixerunt omnia corda Deum.
 Omnibus expletis tandem sollemniter hymnis
 Quos in honore Dei vox sonuit populi,
 Unusquisque suas alacer repedavit ad oras,
 In Domino gaudens pectore et ore canens.
 Nunquam tanta fuit talisque dicatio templi
 In tota Anglorum gente patrata reor :
 Qualis erat Wenta celebrata potenter in urbe,
 In sancti Petri cœnobio Veteri.
 Quod Deus omnipotens sic protegat immaculatum
 Ut jure dignetur ipse habitare in eo :
 Et quicumque humiles hoc ingrediuntur asyllum,
 Exsultent plenæ participes veniæ.
 Ihs super Antistes sacro spiramine plenus
 Adhibuit Domino plurima vota suo.
 B Nam fundamen evans a cardine jecit eorum
 Porticus ut staret ædificata Deo.
 Erexitque novum (24) jacto fundamine templum :
 Ne tamen expleret raptus ab orbe fuit,
 Pro meritis superam digne translatus in aulam,
 Quorum multiplices nec numerantur opes :
 Altithronum primo quibus exhilaravit ab ævo,
 Donec Christo animam redderet ipse suam.
 Vestra cui statim successit in arce potestas,
 Et cœptum vigili pectore struxit opus :
 Insuper occultas studuistis et addere cryptas,
 Quas sic Dædaleum struxerat ingenium :
 Quisquis ut ignotus veniens intraverit illas,
 Nesciat unde meat, quove pedem referat.
 Sunt quibus occultæ latitant quæ hinc inde latebræ,
 Quarum tecta patent, intus et antra latent,
 Introitus quarum stat apertus, et exitus harum :
 Quas homo qui ignorat luce carere putat.
 Nocte sub obscura quæ stare videntur et umbræ ;
 Sed lamen occulti lumina solis habent.
 Cujus in exortu cum spicula prima resultant,
 Lucifer ingrediens spargit ubique jubar :
 Et penetrat cunctas lucis splendore cavernas,
 Donec in Hesperium sol ruat Oceanum.
 Machina stat quarum, sacram supportat et aram,
 Sanctorumque pias ordine reliquias,
 Multiplicique modo manet utile culmen earum,
 Exteriora gerens, interiora tegens.
 Talia et auxistis hic organa, qualia nusquam
 Cernuntur, gemino constabilita solo.
 D Bisseni supra sociantur in ordine folles,
 Inferiusque jacent quatuor atque decem.
 Flatibus alternis spiracula maxima reddunt,
 Quos agitant validi septuaginta viri.
 Brachia versantes multo et sudore madentes,
 Certatimque suos quique monent socios :
 Viribus ut totis impellant flamina sursum,
 Et rugiat pleno capsula referta sinu :
 Sola quadringentas quæ sustinet ordine musas,
 Quas manus organici temperat ingenii.
 Has aperit clausas, iterumque has claudit apertas,
 Exigit ut varii certa camœna soni.

Considerantque duo concordi pectore fratres,
 Et regit alphabetum rector uterque suum.
 Suntque quater deas occulta foramina linguis,
 Inque suo retinet ordine quæque decem.
 Huc aliæ currunt, illuc aliæque recurrunt;
 Servantes modulis singula puncta suis.
 Et feriunt jubulum septem discrimina vocum,
 Permisto lyrici carmine semitoni:
 Inque modum tonitrus vox ferrea verberat aures,
 Præter ut hunc solum nil capiat sonitum.
 Concrepat in tantum sonus hinc, illincque resultans,
 Quisque manu patulas claudat ut auriculas,
 Haud quaquam sufferre valens propiando rugitum,
 Quem reddunt varii concrepitando soni:
 Musarumque melos auditur ubique per urbem,
 Et peragrat totam fama volans patriam.
 Hoc decus ecclesie vovit tua cura Tonanti,
 Clavigeri inque sacri struxit honore Petri.
 Insuper excelsum fecistiis et addere templum
 Quo sine nocte manet continuata dies.
 Turris ab axe micat, quo sol oriendo coruscat,
 Et spargit lucis spicula prima sua.
 Quinque tenet patulis segmenta oculata fenestris,
 Per quadrasque plagas pandit ubique vias.
 Stant excelsa tholis rostrata cacumina turris,
 Fornicibus variis et sinuata micant.
 Quæ sic ingenium docuit curvare peritum:
 Quod solet in pulchris addere pulchra locis.
 Stat super auratis virgæ fabricatio bullis.
 Aureus et totum splendor adornat opus,
 Luna coronato quoties radiaverit ortu,
 Alterum ab æde sacra surgit ad astra jubar:
 Si nocte inspiciat hunc prætereundo viator,
 Et terram stellas credit habere suas.
 Additur ad specimen stat ei quod vertice gallus
 Aureus ornato grandis et intuitu.
 Despiciat omne solum, cunctis supereminet arvis
 Signiferi et Boreæ sidera pulchra videns.
 Imperii Sceptrum pedibus tenet ille superbis,
 Stat super et cunctum Wintoniæ populam.
 Imperat et cunctis evectus in aera gallis.
 Et regit occiduum nobilis imperium.
 Impiger imbriferos qui suscipit undique ventos,
 Seque rotando suam præbet eis faciem.
 Turbinis horrisonos suffertque viriliter ictus.
 Intrepidus perstans; flabra, nives tolerans,
 Oceano solem solus vidit ipse ruentem:
 Auroræ primum cernit et hic radium.
 A longe adveniens oculo vicinus adhæret,
 Figit et aspectum dissociante loco.
 Quo fessus rapitur visu mirante viator,
 Et pede disjunctus lumine junctus adest.
 Plura quid his addam? tota virtute laboras
 Ut decores totum undique cœnobium.
 Cujus nuper erat encœnia rite peracta,
 Et celebrata satis ordine mirifico:
 Octo quod egregii Domino sanxere Hierarchi,
 Quos simul hæc pietas fecit adesse Dei.
 Primus erat quorum Sigericus onomate pulchro,

A Victor honore potens, victor in arce nitens:
 Ante retroque micans, habitu venerandus et actu.
 Cujus ab eloquio dulcia mella fluunt.
 Quem Deus e cœlis tueatur ubique supernis:
 Anglorum populis servet et incolumem.
 Hunc Ælfstanus ovans, alter comitatur et Elfstan.
 Pontifices ambo, plenus uterque Deo.
 Ælfheah adest, Ordbirhtus adest, Wilfsinus et Ælfrie,
 Splendentes cuncti jure sacerdotii.
 Incipiuntque omnes modulata voce canentes:
 Pax sit huic domui, pax sit et hic fidei:
 Pax fiat intranti, pax et fiat egredienti:
 Semper in hocque loco, laus sit honorque Deo.
 Sic in laude Dei resonant nova mœnia templi,
 Omnis et in Domino lingua resultat ovans.
B Hinc adstant proceres, pueri hinc, juvenesque, se-
 Et celebrant sancti gaudia cœnobii. [nesque,
 Sic optata diu data nunc memoranda per ævum,
 Votis plena piis fulsit in urbe dies;
 In qua promeruit sua gaudia cernere Pastor,
 Officioque sacro reddere vota Deo.
 Hinc te Pontifices circumdant, inde ministri.
 Te totum cinxit, hinc honor, inde favor.
 Et simul hymnisona fratrum coeunte corona:
 Quisque tuum votum, qua valet arte, canit.
 Cimblicæ voces calamis miscentur acutis.
 Disparibusque tropis dulce camœna sonat.
 Insuper et cleri jubilat plebs omnis et infans:
 Et Deitatis opem machina trina tonat.
 Lætitiæ augmentum quoniam cumulatur in omni
C Istius antiqui parte monasterii.
 Lætanturque cibus omnes epulisque resecti,
 Potibus et variis omnibus atque bonis.
 Sic hujus sancti nituit celebratio templi,
 Nomine apostolico sanctificata Deo.
 Hæc est aula pii fulgens in onomate Petri,
 Qui solet excelsos clave ligare polos:
 Qui præstante Deo solvitque ligamina mundo,
 Et reserat cunctis cœlica regna piis.
 Hæc quoque, Paule, tibi committitur, aula tuenda,
 Qui mundi cunctos ore domas populos.
 Existatis ut hic speciales ambo patroni:
 Est quibus unus apex, gloria parque polo.
 Exaudire Deum rogetis et omnipotentem,
 Dignetur populi vota precesque sui.
D Quisquis ut hoc templum beneficia poscere querit,
 Impetret a Domino gaudia plena pio.
 Qua vir apostolicus jacet almus et ille Birinus
 Has lavaero gentes qui lavit occiduas.
 Signipotens in ea pausat quoque demate [M. cor-
 pore] Swithun
 Qui precibus cunctum sublevat hunc populum.
 In medio templi fulgent Byrstanus et Ælfheah,
 Jure sacerdotii cultor uterque Dei.
 Summus et antistes, patriæ decus, altor egentum,
 Spes peregrinorum, splendor honorque Patrum;
 Noster Adelwoldus pastor, pater atque magister,
 Cujus in æterna luce coruscat apex.
 Cujus in Anglorum micat omni limine nomen,

Inque monasteriis, pluribus inque locis
 Quæ vovens Domino construxit, eique sacravit,
 Centenos in eis accumulando greges;
 Qui inter Pontifices minimus nullatenus exstat,
 Cujus doctrinæ splendet ubique jubar:
 Inter apostolicos sed lucet in axe Hierarchos:
 Per quem signa facit jam manifesta Deus,
 Illustrans oculos tetra caligine mersos,
 Et revocans nervis languida membra suis.
 Ad cuius sacrum veniunt quicumque sepulcrum,
 Cum precibus plenam percipiunt veniam.
 Quique fide pleni quærunt beneficia Christi,
 Munera quæ cupiunt cœlitus inveniunt.
 Comperit hoc nuper quidam vir nobilis Ælfelm,
 Insomnis tumbam jussus adire sacram;
 Cujus erant oculi nimio glaucomate clausi,
 Nec valuit phœbum cernere nec radium.
 Qui mox huc veniens, Sanctus mandavit ut idem
 Percepit clarum luminis intuitum,
 Et nullo ducente redit, miratur et in se
 Qualis erat veniens, qualis et hinc rediens.
 Sic etiam quædam nimis infirmata puella.
 Ducitur ad tumulum matre gemente sacrum.
 Protinus obdormit vigilans sanissima surgit,
 Incolumisque domum cum genetrice redit.
 Talia quid mirum rutilant quod signa per illum,
 Et quod post mortem clarus in æthre micat?
 Cujus vita fuit virtutibus undique plena:
 Qui jugiter studuit corde placere Deo;

A Temporibusque suis clara atque exempla futuris
 Præbuit, altithronum semper amando Deum,
 Multiplici júbilo gaudens feliciter: unde
 Exsultat Christi nobilis Ecclesia.
 Est quoniam Dominus mirabilis et metuendus,
 Qui facit in sanctis signa stupenda suis.
 Sunt alii plures etiam hinc atque inde locati,
 De quibus est scriptum quod canit Ecclesia:
 Corpora Sanctorum sunt hic in pace sepulta,
 Et vivunt eorum nomina in æternum.
 Quorum facta sequens et dicta fideliter implens,
 Sedulus injunctum perficis officium.
 Lumen apostolicum populis tua lingua ministrat,
 Et verbum Domini te reserante patet.
 Pauperibus victum, nudis largiris amictum,
 B Dividis et miseris munera larga pius:
 Ut commissa tibi duplicata talenta reportans,
 Introeas Domini gaudia vera tui.
 Sascipe, quæso, tibi quæ defero munera patri,
 Atque ea quæ meritis debita solvo tuis.
 Hæc tibi vita diu rogo prospera cuncta ministret,
 Luxquæ futura tibi prosperiora ferat,
 Hæc Domino multos solvas pia vota per annos,
 Ut tibi commissæ multiplicentur oves.
 Et subeas regnum grege te comitante superbum
 Cum sanctis semper lætus in arce poli.
 Quod tibi concedat qui cuncta elementa gubernat.
 Unus ubique potens in Trinitate Deus. Amen.

ANNO DOMINI DCCCLXXXIII.

WIDUKINDUS

MONACHUS CORBEIENSIS.

NOTITIA HISTORICA IN WIDUKINDUM.

(Fabric. Bibl. med. et inf. Lat.)

WIDUKINDUS, alias *Widukindus*, patria Saxo, monachus *Corbeiensis*; discendi causa monasterium Hirsau-
 giense adiit, post ad Corbeienses rediit, ibique scholis præfuit. Magnoaldus Ziegelbaur in *Conspectu rei*
litterariæ ord. S. Benedicti part. 1, p. 99. Scripsit circa an. 980 *De rebus Saxonum gestis* libros III, editos
 primum inter *Scriptores Germanicos Hervagii*, Basil. 1552, fol., postea Reinero Reineccio, Erf. 1580 fol.
 ab Henrico Meibomio seniore, Erf., 1621, fol. cum adnotationibus quas nepos *Scriptorum Germanicorum*
Collectionis tom. I repetiit. Tandem Leibnitius *Summam Capitum Witichindi ex codice antiquo Casinensi*
 inseruit tomo I *S. R. Brunsvicensium* p. 208 sequuntur, ibidem p. 211 variæ lectiones ex codice archivi
 Dresdensis, et p. 221 codicis Casinensis. Poetica ejus, teste Sigeberto c. 129, sunt *Passio Theclæ virginis*
 et *Vita Pauli Eremitæ*, quæ prosam habuit admistam: utramque opus nondum typis est editum. Adde Ly-
 seri *Historiam poetarum mediæ ævi* p. 283, 284; Paulinum *De viris illustribus Corbeix Saxonix*, p. 96.